

ΓΝΩΣΤΑ ΚΑΙ ΑΓΝΩΣΤΑ

Γράφει ο Αντώνης Αμπατζής → ampandonis@gmail.com

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΜΑΣ ΖΩΗ

Μιλώντας τον τελευταίο καιρό συνέχεια για τις τιμές των σπιτιών εδώ στο Σίδνεϊ και γενικά στην Αυστραλία, δεν δίνουμε σημασία όσον αφορά την αρχιτεκτονική της πόλης ή των σπιτιών. Απλώς αποτιμούμε κάτι χωρίς όμως να ψάχνουμε το γιατί; Πράγματι γιατί υπάρχει αυτό που βλέπουμε γύρω μας και εμείς πάμε να το εκμεταλλευτούμε εκτοξεύοντας τις τιμές στα ύψη. Γιατί δεν το προσεγγίζουμε από μια άλλη σκοπιά; Ας κάνουμε λοιπόν μια μικρή προσπάθεια.

Στο δεύτερο μισό του 18ου αιώνα στην Ευρώπη η φιλοσοφία του Διαφωτισμού οδήγησε στη διαμόρφωση νέων αντιλήψεων για τον κόσμο, οι οποίες στηρίχτηκαν στη λογική και στην πίστη για τη διαρκή ανθρώπινη πρόοδο. Η επιστημονική έρευνα ανοίγει νέους δρόμους, ενώ οι αλλαγές στις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές δομές των κρατών είναι πολύ μεγάλες. Η εξέλιξη της τεχνολογίας και οι εφευρέσεις στοχεύουν στην ευτυχία του ανθρώπου και της ανθρώπινης κοινωνίας. Το πρώτο μισό του 19ου αιώνα ο δυτικός κόσμος γνωρίζει μια σειρά από ριζικές ανακατατάξεις. Η Γαλλική Επανάσταση (1789-1796) θέτει νέες βάσεις στην οργάνωση της κοινωνίας, της πολιτείας και του κράτους, καθώς και στη σχέση του ανθρώπου με το κοινωνικό σύνολο. Τα δικαιώματα του ανθρώπου, η ατομική ελευθερία, η έννοια του έθνους και του ελεύθερου πολίτη, η πολιτική αρετή και η συλλογική πρόοδος χαρακτηρίζουν το τέλος του 18ου και την αρχή του 19ου αιώνα. Η ραγδαία εκβιομηχάνιση, που ξεκίνησε από την Αγγλία και στηριζόταν στις συνεχείς προόδους της επιστήμης και της τεχνικής, καθώς και η ανάπτυξη του εμπορίου οδήγησαν σε μια νέα κατανομή του κέρδους και στην κοινωνική άνοδο της αστικής τάξης. Πλήθη κόσμου συγκεντρώνονται στις πόλεις, οι οποίες γνωρίζουν τεράστια ανάπτυξη. Νέοι κόσμοι ανακαλύπτονται και καινούριες αποικίες προστίθενται στα κράτη της Ευρώπης. Η Αυστραλία βέβαια ακολουθεί όλες αυτές τις τάσεις κατά γράμμα. Για παράδειγμα πολλά από τα δημόσια κτίρια στο Σίδνεϊ ακολουθούν το ρεύμα του νεοκλασικισμού όσον αφορά και την αρχιτεκτονική.

Με τον όρο «Νεοκλασικισμός» εννοούμε το ρεύμα της τέχνης που επικράτησε από το 1750 περίπου έως τις πρώτες δεκαετίες του 19ου αιώνα και εξέφρασε το θεωρητικό

προβληματισμό της εποχής, την επαναστατική ορμή και τα υψηλά οράματα της κοινωνίας. Σύμφωνα με τις αρχές του Διαφωτισμού, κάθε επιστημονική εξέλιξη θα έπρεπε να οδηγεί τον άνθρωπο στην αθώτητα που χαρακτήριζε τα πρωτόγονα όντα και στη δημιουργία ενός κόσμου στον οποίο θα κυβερνά ο νόμος της λογικής και της ισότητας. Τα έργα τέχνης της κλασικής αρχαιότητας, σύμφωνα με τη φιλοσοφία της εποχής, θα μπορούσαν να αποτελέσουν το πρότυπο αυτής της θεωρητικής σκέψης. Η μίμηση της αρχαιότητας θα οδηγούσε έτσι στο πλησίασμα της απλότητας της φύσης, όπου κυριαρχεί το αληθινό, το μέτρο και ο κανόνας, με αποτέλεσμα την ηθική και την πολιτική αναγέννηση της ανθρωπότητας. Η ελληνική τέχνη αναγνωρίζεται ως ο «ιδανικός τύπος».

Επίσης η αρχιτεκτονική σε συνδυασμό με ένα σύστημα αξιών όπως των Σουηδών, των Καναδών ή των Αγγλοσαξόνων μπορεί να υποδείξει τη σωστή αντίληψη στη χρήση του χώρου δημόσιας διαχείρισης με όρους κοινόχρηστος και υπευθυνότητας. Για εμάς τους Έλληνες ο κοινόχρηστος χώρος δεν ανήκει σε κανένα, αλλά για αυτούς ανήκει σε όλους. Η οργανική αρχιτεκτονική είναι μια συγκεκριμένη τάση της αγγλοσαξονικής αρχιτεκτονικής η οποία πρεσβεύει ότι τα κτίρια πρέπει να κατασκευάζονται σε αρμονία με τους κατοίκους τους και με το περιβάλλον, και όχι με αυστηρά σχεδιαστικούς περιορισμούς. Είναι χαρακτηριστικό το περιεχόμενο του αγγλικού όρου «landscape» ο οποίος δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην επιδίωξη της μέγιστης ισορροπίας μεταξύ της έντεχνης κατασκευής και του περιβάλλοντος χώρου.

Σήμερα όμως η εικόνα του δημόσιου χώρου μεταμορφώθηκε σε χώρο για τα σκουπίδια μας, για την αλό-

γιστη στάθμευση και φορτοεκφόρτωση των οχημάτων μας. Πρέπει να αντιληφθούμε ότι ο δημόσιος χώρος είναι ο χώρος όπου προεκτείνεται η ιδιοκτησία μας, η εξωτερική μορφή της οποίας δημιουργεί και αποδίδει εσωτερικό χώρο στο οικοδομικό τετράγωνο, στο δρόμο, στο πάρκο, στην πλατεία, στον πεζόδρομο. Ο δημόσιος χώρος πρέπει να εντάσσεται στη σύγχρονη έννοια του «commons», όπως την όρισαν οι Άγγλοι, δηλαδή: τα κοινά αγαθά, οι κοινοί πόροι, όπως τα υγρά φυσικά στοιχεία, τα δάση, οι αγροτικές περιοχές και η ατμόσφαιρα, αποτελούν μέρος της τοπογραφίας της πόλης. Οφείλουμε να επικεντρωθούμε σε αρχιτεκτονικές επεμβάσεις, δίνοντας πρωτεύουσα σημασία στη διατήρηση της μικροκλίμακας, ξεκινώντας από τις γειτονιές που δέχονται συνεχείς πιέσεις υποβάθμισης και ωθούνται στην γκετοποίηση και στην απώλεια του βασικού άξονα, δηλαδή της ποιότητας ζωής.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η εφαρμογή των αρχιτεκτονικών ρυθμών της Δύσης τα βλέπουμε

φανερά στην Κέρκυρα, φέρει την σφραγίδα μιας διάθεσης για απλοποίηση, την αίσθηση μέτρου, που στην ουσία διατυπώνει για μέν την Δύση την ομαλή μετάβαση προς μια λαϊκότερη αρχιτεκτονική, για δε την Ελλάδα το σκαλοπάτι προς την αρχιτεκτονική της δύσης. Η αρχιτεκτονική της πόλης σήμερα αποτελεί ένα σπάνιο, δείγμα δυτικοποίησης αρχιτεκτονικής, που ενώ αναπτύχθηκε σε ελληνικό χώρο και είχε άμεση εξάρτηση από τα ξένα σύγχρονα της πρότυπα. Παράλληλα, η Κέρκυρα όντας από τους λίγους χώρους του ελληνισμού στους οποίους ο πολιτισμός εξελίχθηκε ομαλά και δεν διακόπηκε βίαια, αποτελεί μοναδικό διατηρημένο παράδειγμα ομαλής μετάβασης στον νεοκλασικισμό, που, όπως και στην Δύση, αυτός ακολούθησε σαν φυσική συνέχεια των προηγούμενων ρυθμών, δένοντας με αυτούς με μοναδική ομοιογένεια. Την Κερκυραϊκή αστική αρχιτεκτονική χαρακτηρίζουν αρμονική ένταξη στο φυσικό περιβάλλον, η αίσθηση του μέτρου, η ποικιλία των στοιχείων, η απόλυτη ταύτιση του χώρου με τις ανάγκες που τον διαμόρφωσαν, ανέδειξαν ένα αρχιτεκτονικό σύνολο ισορροπημένο, απλό και περιεκτικό.

Η νέα εποχή που ζούμε ενισχύει περισσότερο την ανάγκη να νιώσουμε τον κοινόχρηστο χώρο δικό μας σε μια προσπάθεια να αρνηθούμε την επιβαλλόμενη από πολλούς ατομικότητα που μας χαρακτήρισε τα τελευταία χρόνια. Σε κάθε μας επέμβαση πρέπει να αναδεικνύεται το φυσικό περιβάλλον και να λειτουργούμε προσθετικά σε επίπεδο χρήσεων αλλά και εικόνας. Γιατί η αρχιτεκτονική δεν είναι πολυτέλεια, είναι ανάγκη, είναι μέσο πρόωθησης, είναι μέσο προσέλκυσης, είναι πολιτισμός.

Το παλάτι στην Κέρκυρα